

BARCY ZOLTÁN

**A MAGYAR LÉGVÉDELMI TŰZÉRSÉG
FEJLESZTÉSE ÉS REJTÉSE
1922—1938**

A Trianonban 1920. június 4-én megkötött békeszerződés Magyarországon 1921. január 26-án lépett életbe.¹ A békeszerződés számszerűen meghatározta a magyar hadsereg létszámát, fegyverzetét és összetételét, továbbá elrendelte, hogy az életbelépésétől számított három hónapon belül Magyarország katonai erőit a megszabott mértékig le kell szerelni és az így feleslegessé váló hadianyagot ki kell szolgáltatni a Szövetséges és Társult Főhatalmaknak. A 108. cikk kimondta, hogy csak olyan és annyi alakulatot szabad fenntartani, melyek a csatolt táblázatokban fel vannak sorolva.

A gyaloghadosztály szervezetét és legnagyobb létszámát tartalmazó I. táblázat egy táborig tüzérezredet írt elő három táborig, vagy hegyi tüzérosztállyal, összesen 8 táborig, vagy hegyi üteggel.

A vegyesdandárt tárgyaló III. táblázat egy 3 üteges táborig, vagy hegyi tüzérosztályt engedélyezett.

A fegyverzet és lőszer legnagyobb mennyiségét felsoroló V. táblázat is csak táborig és hegyi ágyút, illetőleg táborig tarackot említ. Sehol sincs említés légvédelmi tüzér csapattestről, vagy löveganyagról, sőt a 117. cikk előírta, hogy „a megengedett mennyiséget meghaladó minden fegyvert, löszert és hadianyagot, ideértve a repülőelhárítás mindennemű eszközét”, ki kell szolgáltatni.²

A hadsereg 1921 február hóban hét körletparancsnokság alatt 8 vegyesdandárból, 2 lovasdandárból és közvetlen alakulatokból állt. Ezen belül csak a budapesti körletparancsnokság közvetlen csapatai között szerepel két légvédelmi ágyús üteg, Gellért-őrség elnevezéssel.³ Ezt a haderőt az előírásoknak megfelelően le kellett csökkenteni, mégpedig 7 vegyesdandárra, 4 huszárezredre, 3 utászszázalóaljra, 1 önálló táborig tüzérosztályra és 1 autógéppuskás- és ágyús osztagra.

Légvédelmi alakulat az új hadrendben nem szerepelt, felállítása tiltva volt.

Azonban a katonai vezetésnek kezdettől fogva nem állt szándékában a békeszerződés katonai tárgyú rendelkezéseit maradéktalanul végrehajtani és annak ellenére, hogy mindenfajta mozgósítás tilos volt, sőt annak előkészítését sem volt szabad megszervezni, kidolgoztak egy felriasztási (mozgósítási) tervet, mely 3 hadtestparancsnokság, 8 gyaloghadosztály, 1 lovashadosztály és közvet-

1 7200/921. M. E. rendelet, 1921. szeptember 2.

2 XXXIII. t. c. Az 1920. június hó 4. napján a Trianonban kötött békeszerződés becikkelyezéséről. In: **Magyar Törvénytar** 1921. évi törvénycikkek. 197—327. o.

3 Hadtörténelmi Levéltár (a továbbiakban — HL) Vezérkari főnökség (a továbbiakban — VKF) anyaga 1999/Hr. —1929.

len csapatok felállítására készült.⁴ Ennek 7. melléklete intézkedett — a tüzérségen belül — a légvédelmi alakulatok felállításáról:

Feliasztás („Fr.”) esetén az autógéppuskás- és ágyús osztag megalakítja a Gellért-őrséget, vagyis a budapesti légvédelmi parancsnokságot. A budapesti körletparancsnokság segítségével felállít egy mobil 8 cm-es 14 M repülőgépelhárító (repel) ágyús szakaszt 2 löveggel és 2 géppuskával, továbbá egy fényszóró szakaszt 1 db 120 cm-es autós és 1 db 110 cm-es 16 M fényszórával. Az alakulat gépkocsin való szállításra volt tervezve és alárendelték a Vezérkari Főnökségnek. Ugyancsak a budapesti körletparancsnokság felállítja a budapesti üteget 6 löveggel — ebből 1 szakasznak a fogatolása biztosítva volt⁵ — és kiállít 18 db repel-géppuskát. Az autós osztag másodszorban még hadseregközvetlen légvédelem felállítására is ki volt jelölve, hogy megalakítson egy fogatolt ágyús szakaszt és egy vasúti teherkocsira szerelt közepsarkas szakaszt. A teljes légvédelem 12 löveg és 20 géppuska.

Meglepő, hogy a feliasztási tervzet a tábori tüzérséghez viszonyítva — melyet majdnem megháromszorozott — milyen csekély számú légvédelmet állított be. Ennek oka az anyag hiányára vezethető vissza, hiszen a román megszállás után csak 2 db 5/8 M közepsarkas és 10 db 14 M fogatolt légvédelmi ágyú maradt meg, ezek is irányzóeszközök és műszerfelszerelés nélkül.⁶

A 8 cm-es 14 M légijároműelhárító löveget a Skoda-gyár közvetlenül a világháború kitörése előtt gyártotta le 3 példányban Hollandia és Románia számára.⁷ Ezeket a hadsereg átvette és elrendelte folyamatos gyártásukat. A 7,65 cm-es űrméretű lövegcső majdnem megegyezett az 5 M tábori ágyú csövével, a löveg külseje is tábori ágyúra emlékeztetett, de csöve 70°-ra volt emelhető és alapjául a talajra fektetett ún. lövegágykerék szolgált, melynek peremén gördült körülforgatásnál a löveg két kereke. Az 5 M és 5/8 M tábori ágyú lőszerét tüzelte 500 m/sec kezdősebességgel. Az 5 M lőszermozdonyra felkapcsolva hatosfogat húzta.⁸

A 8 cm-es 5/8 M közepsarkas légijároműelhárító ágyú annak felismerése nyomán született hogy a háborúban beigazolódott a közepsarkon szabadon körülforgó légvédelmi löveg nélkülözhetlensége. Kézenfekvő volt az 5/8 M tábori ágyú csövének és felső lövegtalpának felhasználása, amely egy 1250 kg súlyú öntöttvas talpgyűrűre helyezett közepsarkas állványon nyugodott. A fogasívet átalakították 75° emelkedésre. A löveget mozgó daru emelte be tüzelőállásába, szétszedve két teherben szállították. A tüzékészültség elérése órákat vett igénybe.⁹

Az 1922-ben kialakított új hivatalos nyílt hadrendben a Szövetségekői Ellenőrző Bizottság némi változtatást írt elő, többek között törölte az önálló tábori tüzérosztályt és az autógéppuskás és ágyús osztagot és helyettük 4 önálló tábori, illetőleg hegyi üteget írt elő. A módosítás végrehajtása után jelent meg a Honvédelmi Miniszter (HM) 5000/eln. 1.—1922. sz. rendelete, mely nyilvánosságra hozta a honvédség új szervezetét. Ebben a tüzérség hadrendje a következőképpen alakult:

4 HL VKF 91/felv. vk. hdm.—1921.

5 HL VKF 360/hdm. 5.—1921.

6 HL VKF 5384/I. eln. VI.—I. d. 1928.

7 Rieder, Rudolf: Das österreichisch—ungarische Artilleriegerät im Weltkriege. In: Kerchnawe, Hugo: Ehrenbuch unserer Artillerie. Wien, 1935. I. k. 203. o.

8 F—21. Tüzér ismeretek. 14 m 8 cm légijároműelhárítóágyú. Budapest, 1918.

9 Muther, Alfred: Das Gerät der leichten Artillerie vor, in und nach dem Weltkrieg. IV. Teil. Flugabwehrwaffen. Berlin, 1929.

Vegyedandáronként egy-egy tábori tüzérosztály 3 üteggel (1. hegyi ágyús, 2. tábori ágyús, 3. tábori tarackos) és egy nehéz aknavető századdal. A felosztott önálló tüzérosztály 3 üteget átszervezték:

1. önálló hegyi ágyús üteggé Hajmáskéren,
2. önálló tábori ágyús üteggé Budapesten,
3. önálló tábori tarackos üteggé Hajmáskéren.

Az autógéppuskás és ágyús osztagból megalakult a 4. önálló tábori ágyús üteg Budapesten.

A felső vezetés igyekezett kijátszani a békeszerződés szigorú rendelkezéseit. Több alakulatot nem szerelt le, ezeket — más minisztériumok hatáskörébe utalva — fedőneveken megtartott, pl. 3 utász század a Belügyminisztérium kebelébe került és az „árvízvédelmi század” elnevezést viselte.

A légvédelmi tüzérség első rejtett alakulata a 4. önálló üteg lett. Már elődje, az autós osztag is légvédelmi tüzér alosztályok anya-alakulata volt, most ezt a feladatot az utód-üteg vette át. A Gellérthegyi Citadellában helyezték el és nem tábori ágyúkkal, hanem 8 cm-es 14 M repel-lövegekkel szerelték fel, melyek alakjukban hasonlítottak az 5/8 M tábori ágyúkhöz. A Hajmáskérről felszállított 2 db 5/8 M középsarkas repel-ágyú is az üteghöz tartozott.

A Vezérkari Főnökség (VKF), mely rejtve a HM VI. osztályának fedőneve alatt működött, kidolgozta „Intézkedés a légvédelmi szolgálat megszervezésére békében, védelmi készség és felriasztás esetén” c. utasítását.¹⁰ Ez már előjáróban leszögezte, hogy a trianoni rendszabályok tiltják légvédelmi alakulatok fenntartását és szervezését, ezért rejtve kell az anyagot tárolni és az előkészületeket burkolni kell. Minden vegyedandárhoz egy tökéletesen kiképzett légvédelmi tüzértiszt beosztását tervezte; az országot 7 légvédelmi körzetre osztotta, élükön egy-egy légvédelmi parancsnokkal. Vegyedandáronként hírközpont alakítandó, melyekhez figyelőőrsök tartoznak.

A fővárost két légvédelmi gyűrű vette körül, a tágabb a „Budapest légvédelmi gyűrű”, a szűkebb a „Gellért-őrség légvédelmi gyűrű” volt. Hírközpont a Citadellában helyezkedett el, a figyelőőrsök települési helyei a Hármashatárhegy, a Jánoshegy, a Sashegy, a Rákosi gyakorlótér víztornya és az Angyalföldi vasúti háromszög voltak.

Az előző évi rögtönzött hadihadrendet teljesen átdolgozták és 9 légvédelmi üteg felállítását tervezték. Eddig az alakulatokat csak az autós osztag (most a 4. önálló üteg) és a budapesti körletparancsnóság állította föl; az új hadrend már területileg szétszórva állapította meg a felállító csapattesteket. (L. a 880. oldalon!)

Mint kitűnik, a súlypont továbbra is a főváros légvédelme maradt, melynek megszervezése az 1. vegyedandár-parancsnokság feladata lett. Löveganyaga csupán az 1—3. ütegeknek volt, bár ezeknek is hiányzott a híradófelszerelése, hiányos volt a ruházat és a felszerelés.

Az új hadihadrend azokat az ütegeket, melyeknek még nem voltak lövegeik, gépkocsizó ütegeknek jelölte meg, bár az új löveganyag kérdése még el sem volt döntve. Nyilvánvaló volt, hogy a középsarkas 5/8 M löveget elsősorban beépítve lehetett használni, mozgatása nehézkes és időtrabló volt. Legjobb megoldásnak a világháborúban használt Erhard-féle gépkocsizó löveg lemásolása mutatkozott, bár ennek akadályt szabott a hazai gépkocsiipar fejletlen állapota és a szóhajóhető gépkocsik nagy súlya.

A HM megrendelte Diósgyőrött 20 db 5/8 M repel-ágyú legyártását, ezt azonban hamarosan 23 db-ra módosították. A csöveket 1922 augusztusáig kellett volna leszállítani, de a gyártás 1924-ig elhúzódott. A lövegtalpak sajtolását a

10 HL VKF 1259/F. H. H. VI.—1. c. 1922 I. 2./titkos H. M. —6. 1923. alapszámon.

Felállított üteg		Felállító		Alkalmazási hely	
Legvédelmi üteg		alakulat - állomáshely			
1.	2 db	5/8. M. löveg	4. önálló üteg	Budapest	
2.	4 db	14. M. löveg			
3.	4 db				
4.	2 db	5/8. M. gépkocsizó löveg	1. tábori tüzér osztály	Váci átjáró és felvonulási körzet	
5.	4 db				
6.	4 db				
7.	4 db				
8.	4 db				
9.	4 db			Salgótarjani szénbányák	
					Diósgyőri vasgyár
				Hajmáskér	
				Szolnok	
				Miskolc	

1. sz. hadrend

Magyar Kir. Állami Gépgyár végezte, a lőszer szállítását a Weiss Manfréd Rt. csepeli lőszergyára vállalta.¹¹

Jelentős lépésnek tekinthető, hogy megkezdték a szabályzattervezet kidolgozását, mely rendszerbe foglalta a világháborúból fennmaradt szervezési és harcászati elveket, sőt újat is igyekezett alkotni. Annak ellenére, hogy a tervezet főleg a 14 M és 5/8 M ütegekkel foglalkozott, nyíltan kimondta, hogy ezek a lövegek már nem korszerűek és modern gépvontatású ütegekre kell törekedni.

¹¹ HL VKF 5381/T. VI.—1. d. 1923.

Bár évekbe telt, míg a hadvezetőség végül is eldöntötte, hogy a gyártásba adott 5/8 M ágyúkat gépkocsira fogják szerelni, a tervezet egyforma jelentőséggel tárgyalta a fogatolt és a gépkocsizó alakulatok szervezetét.

A kormányzat nem akart belenyugodni a légvédelmi tüzérség eltiltásába, ezért 1923-ban felkérték a Külügyminisztert,¹² hogy interveniáljon a Nagykövetek Tanácsánál a gáz- és légvédelem engedélyezése érdekében. Kifejtették, hogy a légvédelmi tüzérség nem támadó fegyvernek, hanem indokolt önvédelemnek tekintendő, hiszen az ország ipari centrumát képező fővárost a csehszlovák repülőgépek egy órán belül elérhetik. A szintén legyőzött Németország helyzetére hivatkoztak, amelynek a békeszerződés feltételei megengedték, hogy Königsberg erődjében 10 db légvédelmi löveget tartson.

Egyidejűleg a VKF kidolgozta az 1923. március 1-én életbelépő új, titkos hadihadrendet, melyben az eddigi 8 gyaloghadosztály helyébe 14 vegyesdandár (hadosztály) került, de a 9 db légvédelmi ágyús üteg számát nem növelték. Továbbra is csak három ütegnak volt löveganyaga, a többinél a gépkocsik is hiányoztak.

A HM Katonai Főcsoportfőnöksége július 23-án értekezletet tartott, mely a gyártás alatt álló 5/8 M közepsarkas ágyúk javára döntött, mivel az elavult, de mozgékony 14 M ágyúk gyártásának beindítására sem anyagi fedezet, sem idő nem állt rendelkezésre. Különben ezt a löveget azért is túlhaladottnak ítélték, mert ballisztikai szempontból csak a közepsarkas löveget tartották továbbfejleszhetőnek. Mivel más megoldás nem mutatkozott, elrendelték valamennyi közepsarkas löveg gépkocsira szerelését és megbízást adtak egy löveg-gépkocsi szerkesztésére. Ez a munka két évet vett igénybe, kivitelezése újabb két évet.

A hadihadrend 9 légvédelmi ágyús ütegeivel szemben a békehadrendben csak egyetlen légvédelmi alosztály létezett, a 4. önálló üteg, de ez is csak rejtve, hiszen nyíltan tábori ágyús üteggént szerepelt. A hadihadrend számára ez az üteg csak az 1—4. ütegeket állította fel, a többi 5 üteg-anya-alakulata nem volt olyan helyzetben, hogy mozgósítás esetén ezeket az ütegeket felállítsa. A kijelölt tábori tüzérosztályok személyi állományt nem tudtak biztosítani, hiszen légvédelmi lövegek hiányában kiképzést se folytathattak. Ezen az állapoton kívánt segíteni a HM, amikor elrendelte az 5—9. légvédelmi ütegek rejtett felállítását. Az 1. tüzérosztály Budapesten, a 2. tüzérosztály Hajmáskéren, az 5. tüzérosztály Kecskeméten és a 7. tüzérosztály Miskolcon megalakított egy-egy tüzér irányzó tanfolyamot (TIT). Ez a fedőelnevezés színleg a tábori tüzérség továbbképzését kívánta jelezni, valójában egy csökkentett létszámú, kb. szakaszerőségszerű légvédelmi ágyús alosztályt takart.

A békeszerződés katonai feltételei az alakulatok létszámát aránylag magasra szabták, hiszen nem keret-, hanem zsoldos hadsereget engedélyeztek, melynél nem létezett külön béke- és hadilétszám. Egy tábori üteg minimális létszáma 122 fő volt, egy hegyi ágyús ütege 204 fő. Ez tette lehetővé, hogy az érintett tüzérosztályok kellő számú tisztet és legénységet vezényeljenek az új alosztályok feltöltésére, melyek csak látszólag tartoztak kötelékükbe, fegyelmi és kiképzési ügyeiket a tüzér irányzó tanfolyamok szemlélője intézte. A budapesti irányzó tanfolyamnál magasabb létszámok voltak, mert ez két üteg magvát képezte. Lövegeket egyelőre nem kaphattak, mert az új ágyúk számára még nem készültek el a gépkocsik, ezért fából gyártott lövegutánzatokat csináltattak, melyeken csak az irányzógépek voltak acélból. Az új gépkocsikra csak 1925-ben kezdődhetett meg a lövegek felszerelése. A győri Magyar Waggon és Gépgyár Rt. 35

12 HL VKF 5230/titkos VI.—1. c. 1923.

lőerős, 3 tonnás Rába V. típusú gépkocsija láncmeghajtásával és tömörgumis ke-rekeivel elavultnak számított, de ez volt a legnagyobb teherbírású gépjármű, amelyet a hazai ipar képes volt előállítani.

Az év folyamán a Légügyi Hivatal igazgatója — valójában a rejtve kiépítendő Légierő parancsnoka — átiratot intézett a HM-hez melyben a csehszlovák repülőgépek gyakori berepülései és határsértései miatt egy légvédelmi üteg áthelyezését kérte Szombathelyre.¹³ A VKF hozzájárult volna, de aggályai voltak az esetleges tűzmeignyitással kapcsolatban, mert ebben az esetben lehullott volna a lepel a gondosan álcázott légvédelmi alakulatról. Újból mérlegelés tárgyává tették a kérdést, hogy tulajdonképpen tiltják-e a légvédelem létezését a békefeltételek. Végül is a békeszerződés 117. cikkére hivatkozva a kérdés függőben maradt. Más lett a helyzet 1926-ban, amikor is a békeszerződés feltételeinek betartását felülvizsgáló Külföldi Katonai Ellenőrző Bizottság, működését befejezve, elhagyta az országot. Ekkor a kormány úgy érezte, hogy óvatosan és rejtve tovább lehet tágitani a tiltó rendelkezések szorongató előírásait, ezért nemcsak titokban, hanem nyíltan is megkísérelték a fejlesztést az engedélyezett előírásokon belül és ennek kapcsán három évre ütemezett tervet dolgoztak ki a békehadrend gyarapítására. A légvédelmen belül tervbe vették két új irányzó tanfolyam felállítását a folyamórség állományában. Azonban ezek helyett három üteg felállítására került sor.

A békeszerződés 120. cikke a dunai folyamrendészet ellátására lehetővé tette a M. Kir.Folyamórség felállítását nyolc őrnaszáddal, összesen 21 db 7 cm-es löveggel. Ezekből csupán 2 db volt meg a „Szedeg” őrnaszádon.¹⁴ A fennmaradó kontingens terhére egy légvédelmi tüzérsztyál felállítását határozták el a folyamórség keretében 3 gépkocsizó üteggel. Személyzet bőségesen állt rendelkezésre, mert az engedélyezett 3420 főnyi létszámból csak 1627 főt használtak fel, beleértve az árvízvédelmi századok és egy rejtett híradó század állományát.¹⁵ A megvalósításra 1928-ban került sor, amikor 50 alosztállyal és 34 (ezred-, osztály-) parancsnoksággal növelték a békehadrendet. A leplezésnek többféle módját használták fel.

Az első és legegyszerűbb mód a fedőnév használata volt, amikor a honvédségen belül megneveztek egy alakulatot vagy parancsnokságot, mely mögött egy rejtett alakulat volt; pl. a nehéztűzér-osztályparancsnokságot Hajmáskéri Táborparancsnokságnak nevezték. Ennek a módszernek egy változatával parancsnokságokat is álcáztak oly módon, hogy a rejtettet egyszerűen helyettesnek nevezték, pl. a rejtett 6. utászászlóalj-parancsnokságot „3. utászászlóalj-parancsnokhelyettesnek” hívták.

Gyakran alkalmazták az ún. ikeralakulat szervezését, főleg ütegeknél és műszaki századoknál. Ez azt jelentette, hogy a nyílt üteg (század) létszámát az engedélyezetten felül annyira feltöltötték, hogy két teljes értékű alosztályt képezzen, amelyeket ezentúl szakaszoknak neveztek: pl. a nyíltan „3. üteg I. szakasz”-nak nevezett alakulat valójában egy teljes üteg volt, mely a titkos hadrendben a „3. üteg” nevet hordta, a nyílt „3. üteg II. szakasz” pedig a titkos hadrend 6. ütege lett. Az állománytáblázatok „Nyílt” és „Rejtett” rovatokban tartalmazták a valódi illetőleg látszólagos létszámot és anyagot, tehát fenti ütegek mindegyikének 2 nyílt és 2 rejtett lövege volt.

13 HL VKF 6380/titkos VI.—1. a. 1925. Javaslatát azzal is alátámasztotta, hogy a kiképzés hatékonyabban végrehajtható egy repülőtér közelében, ahol állandóan rendelkezésre állnak a légi célok.

14 HL Honvédelmi Minisztérium (a továbbiakban — HM) anyaga, 18.562/Eln.—1925. A békeszerződés nem írta elő az őrnaszádok lövegszámát, hanem csak az űrméretét. Mivel eredetileg négy őrnaszád négy-négy 7 cm-es löveggel, kettő két-két löveggel és egy 1 löveggel volt felszerelve, ez eredményezte a fenti lövegszámot.

15 HL VKF sz. n. 58. doboz, 196. folio.

Más módozat szerint idegen miniszteri tárcák terhére állítottak fel alakulatokat, melyek nem szerepeltek a „Nyílt” hadrendben. Ilyen testületek voltak a rendőrség, csendőrség, vámőrség és a folyamőrség; így pl. az új huszárszázadokat „csendőr lovas alosztály”-nak, a páncélos osztályt „rendőr újonciskolának” nevezték, az új légvédelmi tüzérosztályt „folyamőr légvédelmi osztály”-nak, tehát nem alkalmazták sem a „honvéd” sem a „tüzér” megnevezést.

Elszórtan az is előfordult, hogy — bár a külföldi katonai attasék árgus szemmel böngésztek a Honvédségi Közlönyt, vagy a kiadott szabályzatokat — bevalottan áthágták a tiltó rendelkezéseket. Így a Honvédségi Közlöny 1928. július 9-i száma leköszölte a HM 8500/eIn. 1.—1928. sz. rendeletét, mely többek között elrendelte, hogy az eddigi 4. önálló ütegen kívül az 1. önálló üteg is légvédelmi tüzér üteg lesz. Továbbá megalakította a Budapesti Légvédelmi Parancsnokságot, Hajmáskéren pedig a Légvédelmi Iskolaparancsnokságot. Mivel a 2. önálló üteg beolvadt az (engedélyeztetten) felállított lovastüzér osztályba, az üresen maradt 2. számot ezentúl a 4. önálló üteg viselte.

Ezzel a rendeletével a HM nyílt csapatnemmé nyilvánította a légvédelmi tüzéséget. Bár a békefeltételek változatlanok maradtak, a győztes hatalmak szemt hunytak és nem protestáltak az intézkedés ellen. Ennek azért volt nagy jelentősége, mert az eddig gondosan titkolt löveg- és műszertervezést egyszerűbben és kevesebb költséggel lehetett végrehajtani, így megszűnhettek a fából készült lövegutánzatok történő, de a valóságot csak megközelítő kiképzési módszerek.

Azonban a titkos fejlesztési terv ezzel nem érte be és a békehadrend számára is egy 3 üteges és két 2 üteges légvédelmi tüzérosztály megalakítását irányozta elő. Az első a folyamőr osztály lett, a Budapesti Légvédelmi Parancsnokságból és a Légvédelmi Iskolaparancsnokságból pedig valójában egy-egy rejtett osztályparancsnokság alakult. Az előbbi alá a 2., utóbbi alá az 1. önálló üteget rendelték, melyek ikreződtek. Mint a titkos rendelet kimondta: „... a két légvédelmi tüzérosztály-parancsnokság a nyílt honvédségen belül rejtő elnevezések alatt nyíltan...” alakult meg. Továbbá: „... a két osztályparancsnokság 2. ütegei a nyílt honvédségen belül rejtve, mint ikerütegek...” alakulnak meg. Ezentúl az üteget egyszerűen szakasznak nevezték, melynek 2 nyílt és 2 rejtett lövege volt.¹⁶

Az új alakulatok az irányzótanfolyamokból és a 4. önálló ütegből alakultak meg: az

1. önálló üteg I. szakasz a Hajmáskéri irányzótanfolyamból, az
1. önálló üteg II. szakasz a Miskolci irányzótanfolyamból, a
2. önálló üteg I. szakasz a Budapesti irányzótanfolyamból, a
2. önálló üteg II. szakasz a 4. önálló üteg átszámozásából, a folyamőr 3. üteg¹⁷ a kecskeméti irányzótanfolyamból, a folyamőr osztályparancsnokság pedig a Budapesti irányzótanfolyamból és a 4. önálló ütegből.

Az új ütegek csak most kapták meg az új 5/8 M gépkocsizó légvédelmi ágyúkat. Az 1. és 2. folyamőr üteg csak a következő évben alakult meg, de csak az egyik kapott lövegeket mert a másik az új löveganyag kipróbálására volt kijelölve.

Időközben ugyanis nyilvánvalóvá vált, hogy az 1905-ben szerkesztett lövegcsövek nem felelnek meg a modern légvédelem követelményeinek. A hazai lö-

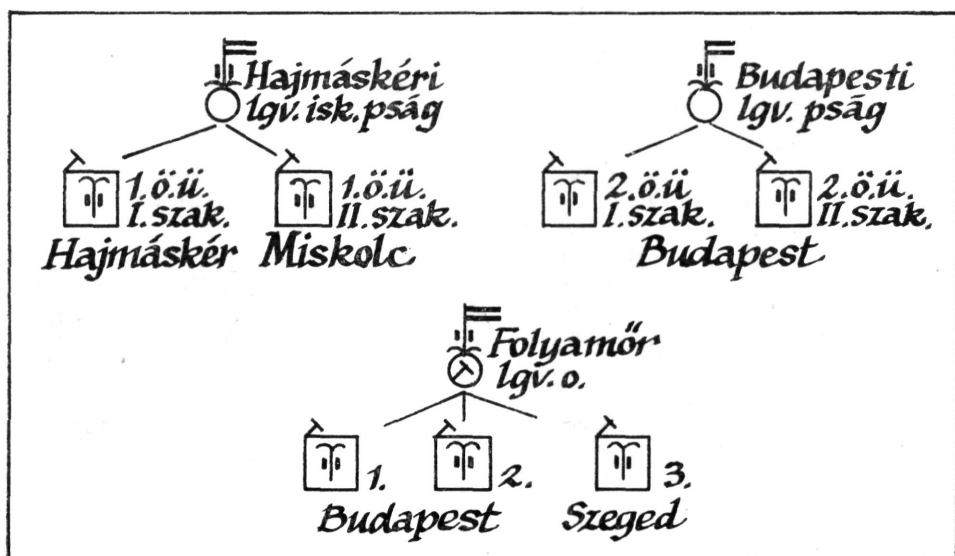
¹⁶ HL HM 1430/T. 1.—1928.

¹⁷ A titkos fejlesztési rendelet még azt is előírta a kecskeméti irányzótanfolyam parancsnokságának, hogy az útbaindított legénység Szegedre már folyamőr egyenruhában érkezzen meg. Különben a folyamőr légvédelmi osztály tisztjei szolgálaton kívül tüzéregyenruhát is hordhattak.

vegtervezés eredménytelensége miatt az érdeklődés a külföldi lövegek felé fordult. A nagynevű lövegyárak közül a svéd Bofors-gyár nyújtotta a legnagyobb választékot. Azonban a békeszerződést azt is előírta, hogy külföldről nem szabad hadianyagot vásárolni, hanem azt az egyetlen hazai hadianyaggyárban kell előállítani, ezért megoldásként csak egy külföldi löveg gyártási engedélyének megvásárlása mutatkozott. Ezért a HM 1929-ben megvásárolta a Bofors-gyár 80 mm-es L/50 légvédelmi ágyújának terveit és gyártási jogát.¹⁸

A nálunk 8 cm-es 29 M gépvontatású légvédelmi ágyúnak nevezett löveg középsarka keresztalpon nyugodott; menetben egy kétkerekű szállítótengelyre billentették. A lövedéket 14,9 km távolságra és 9,3 km magasságra magasságra 750 m/sec kezdősebességgel lőtte, tűzharcát központi irányzással automatikus löelemképző vezérelte, a kezelők csak a lövegre szerelt jelfogókat egyeztetették, melyek a mindenkori löelemeket: az oldal- és a magassági szöveget, valamint a gyújtó számára a röpidőt mutatták.

A HM „A fegyveres nagy honvédség 1930. júl. 1-től érvényes hadrendje” című titkos rendelete a légvédelmi tüzérséget így ábrázolta:

2. sz. hadrend

A folyamőr osztály 2. ütege 1931 elején kapta meg az első 4 új löveget, időközben folyt az 1930-ban megrendelt újabb 5 löveg gyártása és 1931-ben még 40 új löveget rendeltek meg. Az új 12 üteg képezte az 1935-re tervezett Előhadrend alapját. A légvédelem fokozódó kiépítése kapcsán szükségessé vált egy olyan szerv létesítése, mely egy kézben egyesíti a vezetési és fejlesztési kérdéseket. Ebből a célból alakult meg az Országos Légvédelmi Parancsnokság (OLP), az egész légvédelmi tüzérség magasabb parancsnoksága.¹⁹

A tábori tüzérségtől egyre jobban eltávolodó légvédelmi tüzérség számára Hajmáskér, a „tüzérség Mekkája”, szűknek bizonyult, ami nemcsak képletesen értendő, mert a 29 M új löveg nagy lőtávolsága miatt a hajmáskéri lőteret nem használhatta. A HM tehát megszüntette a Légvédelmi Iskolaparancsnokságot,

18 HL VKF 5142/T. VI.—1. d. 1933.; HM 107.443/eln. 3. a.—1929.

19 HL VKF 105.433/eln. VI.—1. 1933.; VKF 105.495/eln. VI.—1. 1934.; HM 115.000/eln. 1. a.—1933.

illetőleg áthelyezte Miskolcra, ahol is a Miskolci Légvédelmi Parancsnokság nevet kapta; egyidejűleg az 1. önálló üteg I. szakaszát Székesfehérvárra helyezte át. Részben a további kiépítés előkészítésére, részben a távol elhelyezett ütegek irányítására megalakult két csökkentett állományú osztályparancsnokság. A látogat megóvása érdekében most is fedőneveket alkalmaztak, ezért ezek az „osztályparancsnok-helyettes” elnevezést kapták. Szegeden megalakult a folyamór osztályparancsnok-helyettes, Székesfehérváron a miskolci légvédelmi parancsnokhelyettes.

Már az előző évben megkezdődött a fegyvernemi szemlélők szervei határozványainak kidolgozása,²⁰ a munka 1933-ban készült el.²¹ A nyílt fegyvernemek szemlélői a „m. kir. honvéd” megjelölést kapták (pl. m. kir. honvéd tüzérségi szemlélő), a rejtett alakulatoknál hiányzott a „honvéd” megkülönböztetés: m. kir. légvédelmi szemlélő.

Az Előd-hadrend kifejlesztése 1935-ben fejeződött be, ekkor már készen álltak az 1931-ben rendelt 29 M lövegek. A békeszervezet nem változott, csak a békehadrend ütegeit fegyverezték át az új anyagra, a fennmaradó 5 ütegnyi új anyag és régi löveganyag a mozgósításkor még felállítandó 14 üteg anyagát képezte. A totális mozgósítási tervbe kilenc 2 üteges osztály és 3 önálló üteg tartozott. A kivonuló osztályokat 201-gyel, a honi osztályokat 301-gyel, az önálló ütegeket 351-gyel kezdődő számsorba osztották:

Kivonuló és honi légvédelem

Budapest	201/1—2.	301/1—2. gk. 302/1—2. gk. 303/1—2 gk. 304/1—2 fog. 305/1—2 fog.
Székesfehérvár	202/1.	
Hajmáskér	202. opság, 202/2.	352. ö. gk.
Szolnok	203. opság, 203/2.	353. ö. gk.
Miskolc	203/1.	306. opság, 306/1. gk.
Bánhida		351. ö. gk.
Ózd		306/2. beép.

Alapvetően megváltozott a hadi- és békehadrend 1936-ban, részben az Előd III.-hadrend megszületésével, részben egy új harceszköznek, a légvédelmi gépágyúnak a rendszerítésével. A 40 mm 36 M gépvontatású légvédelmi gépágyút szintén a Bofors-gyártól vásárolt licenc alapján gyártották. 120 lövés/perc tűzgyorsasággal és 850 m/sec kezdősebességgel lőtte páncélgránátját és légvédelmi repeszgránátját. A löveg 4 fúvott gumiabroncson gördült, melyekről a tüzelőállásban a talajra billentették. Lőelemképzős irányzéka, a 3000 m-en belüli légi célok ellen igen pontos tűzre képesítette. A HM 112 db-ot rendelt meg a MÁVAG-nál.²²

Az új hadihadrend a kivonuló alakulatokat fejlesztette azon megokolással, hogy azok a honi rendszerben is felhasználhatók. Ez volt az előfutára a jövőben kialakítandó Huba-hadrendnek, mely nagyarányú fejlesztést tartalmazott. A gépágyúkon kívül még két 29 M ágyús üteget is megrendeltek az Előd III.-hadrendhez, mely szakított a 2 üteges osztályokkal és 4 üteges osztályokra fektette a súlyt, 3 ágyús és 1 gépágyús üteggel. Így az Országos Légvédelmi Parancsnokság rendelkezésére állt az 1—5. légvédelmi tüzérosztály és két önálló gépágyús üteg, továbbá a honi rendszer 6 régi gépkocsizó ütege.

²⁰ HL HM 103.931/Elnökség—1932 lásd 125.000/Elnökség—1934. alapszámon.

²¹ HL HM 102.321/Elnökség—1933 lásd fenti alapszámon.

²² HL HM 43.400/eln. 3. a.—1937 alapszámon. Az első megrendelés csak 100 db-ra szólt.

Az új hadihadrend a hadműveleti egységeknek is biztosított szaklégvédelmet, mert minden vegyesdandárnak (mozgósításkor: hadtestnek) egy-egy gépágyús üteget adott, ezenfelül a hadtestekbe tartozó gyalogos- és lovasdandároknak egy-egy 2 löveges gépágyús szakaszt. A hadrend a fejlesztés alatt álló légierőről sem feledkezett meg és 10 hadirepülőter légvédelmére 10 gépágyút rendelt.

A békehadrend merőben megváltozott, melyet két szempont is befolyásolt. Elsősorban figyelembe vette a jövőbeli Huba-hadrend célkitűzését, mely minden vegyesdandárnak egy-egy teljes légvédelmi tüzérosztályt szánt. Ezért a vegyesdandárok már békében vegyes ágyús-gépágyús üteget kaptak, melyeknek kiképző üteg lett a neve, azonkívül a két lovasdandár közösen egy gépágyús kiképző szakaszt. A régi alakulatok zöméből a távlati hadrend személyi állományának biztosítására kiképző- és iskola-csapattesteket alakítottak, csupán a folyamőr osztály maradt meg, melynek 3. ütegét gépágyúkkal látták el.

A HM is Budapesti Légvédelmi Iskolaosztálya szervezte át a Budapesti Légvédelmi Parancsnokságot, alárendelt ütegei megtartották eddigi álcázó megnevezésüket. A 29 M ágyúkkal felszerelt 2. önálló üteg I. szakasza változatlan maradt, de a II. szakaszból vegyes üteg lett: 4 db 5/8 M gépkocsizó löveggel és egy 2 löveges gépágyús szakasszal. A Székesfehérvári Légvédelmi Parancsnokság a Székesfehérvári Légvédelmi Iskolaosztály nevet kapta, az 1. önálló üteg I. szakaszát átfegyverezték 5/8 M gépkocsizó lövegekre, azonban a II. szakaszból 3 löveges új gépágyús üteg lett ugyancsak Székesfehérváron, míg az eredeti 1. önálló üteg II. szakasza Miskolcon átalakult Miskolci Légvédelmi Iskola-alsztálya 2 db 5/8 M gépkocsizó löveggel. A szegedi 3. folyamőr üteg elvesztette folyamőr jellegét és egyenruháját, áthelyezték Szolnokra, ahol szintén 2 db 5/8 M gépkocsizó lövegre átfegyverezve a Szolnoki Légvédelmi Iskola-alsztály nevet kapta. Pótlására a budapesti folyamőr osztálynál egy új 3. üteg alakult 5 db gépágyúval.²³

Az áttekinthetőség érdekében a hadrend ábrázolása nem vette figyelembe az eddigi osztályok fényszóró- és figyelőszakaszait. A régi löveganyagra történt átfegyverzéseket azzal indokolták, hogy ily módon biztosítják a honi rendszer magvát képező ütegek személyzetét, míg a 29 M anyagra és az új gépágyúkra zömmel a vegyesdandár kiképző ütegek képeznek ki megfelelő számú tartalékot. Ezeket az alsztályokat már a leendő hadtest-osztályok tervbevett helyőrségeibe telepítették.

Az 1937. évi békeszervezési rendelet²⁴ egy lépést jelentett visszafelé, korrigálni kívánta az előző évi szervezési rendelet túlzottan jövőbe tekintő elképzeléseit, melyek bár a Huba-hadrend megvalósítását célozták, de úgyszólván lehetetlenné tettek egy gyors mozgósítást az Előd III. hadrend felállítására. Ugyanis a hadrend a meglévő 12 modern ágyús ütegből hetet a vegyesdandárok jövőbeli osztályait képviselő kiképző ütegeknek adott ki és így csak 5 üteg maradt a Fővezérség számára. Az 1937. évi rendelet olyan békeszervezetet alkotott, mely megfelelt az Előd III. hadrend beosztásának: modern, tüzérosztályok a felső vezetés számára, gépágyús ütegek és szakaszok a seregtesteknek. A honi rendszer ütegei nem kaptak helyet a békehadrendben, mozgósítás esetén felállításuk a békealakulatok feladata lett. Röviden összefoglalva, a békehadrend a hadihadrend gerince volt.

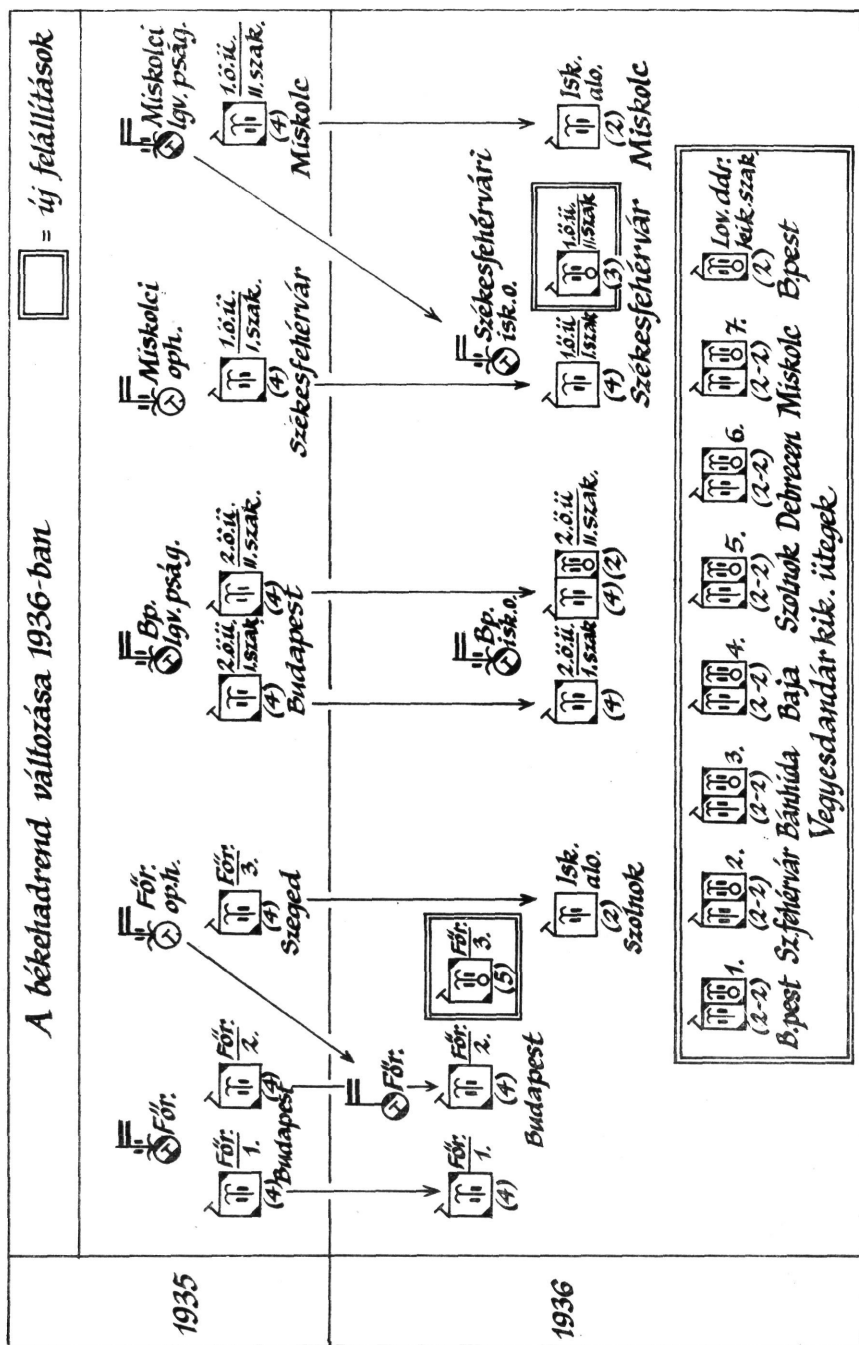
Ennek megfelelően a parancsnoklási viszonyok is megváltoztak. Minden vegyesdandárnál egy-egy légvédelmi parancsnoki helyet rendszeresítettek és békében valamennyi légvédelmi tüzéralakulat — az előbbi légvédelmi parancsnokok útján — a Honvédség Főparancsnokságának lett alárendelve. Az OLP magasabb

23 HL HM 6000/eln. 1. a.—1936.

24 HL HM 10.000/eln. 1. a.—1937.

parancsnoki jellege megszűnt, a csapatok mozgósításkor fővezérségközvetlen légvédelemre és a seregtestek légvédelmi tűzérére tagozódtak. A honi rendszer az első csoportba tartozott.

A békehadrend a következő képet nyújtotta:

3. sz. hadrend

Az 1. légvédelmi tüzérosztály helyben a Budapesti Iskolaosztályból alakult, három 29 M ágyús üteggel és egy gépágyús üteggel, fényszóró- és figyelőszakasszal.

A 2. légvédelmi tüzérosztály a folyamór légvédelmi osztály lett, mely levetette az 1928 óta hordott folyamór egyenruhát és kikerült a Belügyminisztérium, VI. d. osztályának látszólagos alárendeltségéből. Egyébként a tisztek a régi egyenruhát kényelmes öltözetben még egy évig, szolgálaton kívül két évig kihordhatták; utóbbi az altisztekre is vonatkozott. Az osztály ugyanolyan összetételű lett, mint az 1. osztály.

A fentiekből kitűnik, hogy a HM az 1937. évi szervezési rendeletében a fedőnevek egy részét megszüntette, vagy enyhítette. Például a vegyesdandárok harmadik (rejtett) gyalogezrede, mely idáig a „Határőrkerületi parancsnokhelyettes” megnevezést viselte, most a „Határőr ezred” nevet kapta de még mindig nem nevezték ezeket gyalogezredeknek, bár semmiben sem különböztek azoktól, legfeljebb abban, hogy (zöld-) hajtókájukon vörös szegélyt viseltek. A légvédelmi tüzérség most elvesztette fedőneveit, megszűnt a folyamór-, iskola- és önálló üteg álcázás és csapattestei a „honvéd légvédelmi tüzér” nyílt elnevezést hordták.

A 3. légvédelmi tüzérosztályt a Székesfehérvári Légvédelmi Iskolaosztály alakította meg ugyanott; szervezte csak abban különbözött az 1. és a 2. osztályétól, hogy kettő 29 M ágyús ütege volt három helyett.

A 4. légvédelmi tüzérosztály Miskolcon alakult meg, 1. ágyús üteget a továbbra is Szolnokon maradó otthoni Iskola-alsztály képezte, Miskolcon volt a Miskolci Légvédelmi Iskola-alsztályból alakult 2. ütege, az újonnan felállított gépágyús üteg, továbbá a régi figyelő és a fényszóró szakasz.

A vegyesdandárok légvédelmi kiképző ütegei elvesztették eddigi vegyes ágyús üteg, továbbá a régi figyelő és a fényszóró szakasz.

A lovasdandár kiképző szakasz változatlan maradt. (4. sz. hadrend, l. a 889. oldalon!)

A légvédelmi tüzérségnek 1932-ig nem voltak fényszórói; az előző évi lőgyakorlatra az egyesített fényszórószakaszok 1 db 110 cm-es és 1 db — az első világháborúból származó — 120 cm-es gépkocsizó fényszóró szerelvényét rendeltek ki. Végre 1932-ban megrendeltek Olaszországból egy-egy Galileo-féle 120 és 150 cm-es légvédelmi fényszórót és egy Ronchi-féle fülelőkészüléket, mely a 150 cm-es lámpa célkutatását volt hivatva megkönnyíteni.²⁵ A fényszórószakasz, melynek szerelvényei a „30 M légvédelmi-” megjelölést kapták, a folyamór légvédelmi osztály állományába került, ahonnan 1935-ben áthelyezték őket a Budapesti Légvédelmi Parancsnokság állományába.²⁶

A honvédség 1920-ban négy olyan fényszóróval rendelkezett, melyeket a világháborúban légvédelmi célra is használtak: 2 db 16 M 110 cm-es táborig szerelvényvel, 1 db 15 M 110 cm-es erőd-fényszóróval és 1 db 16 M 120 cm-es autós fényszóróval. Még ebben az évben megvásároltak Ausztriától 8 db 16 M táborig fényszórót; az egész üzlet lebonyolítása a legnagyobb titoktartással történt. A megrendelő a Röck-gépgyár lett, aki az árut az újpesti P̄hobus Rt-nek és a mezőtúri, karcagi és nagykőrösi mezőgazdasági üzemeknek továbbította. Viszsaigazoló levelében a szállító sem katonai anyagról írt, hanem anyagnemenként különböző fedő-elnevezéseket használt: nagyteljesítményű ívlámpák mozgófényképszínházaknak, vetítőberendezés, transzformátorok, daru- és szellőztető

²⁵ HL HM 107.777/eln. 3. a.—1932. A szállítás elhúzódt, mert lírabeszerezési nehézségek miatt nem tudták kifizetni a firenzei gyárban tárolt szerelvényeket.

²⁶ HL I. vegyesdandár (a továbbiakban — I. vdd.) anyaga, 1296/Eln. III. a.—1937.; I. vdd. 32.642/Eln. III.—1935. lásd I. vdd. 6569/Eln. III.—1936 alapszámom.

Békealakulatok és		az Előd-III. hadihadrendhez felállított „M”-alakulataik	
<p>1. Budapest (4-4)</p>	<p>1. (4)</p>	<p>1.ö. (4)</p>	<p>201. (4)</p>
<p>2. Budapest (4-4)</p>	<p>2. (4)</p>	<p>202. (4)</p>	<p>109.ö. rep. (1)</p>
<p>3. Székesfehérvár (4-4)</p>	<p>3. (4)</p>	<p>203. (4)</p>	<p>204. (1)</p>
<p>4. Miskolc (4)</p>	<p>4. (4)</p>	<p>205. (4)</p>	<p>7.ö. rep. (1)</p>
<p>Szolnok (4)</p>	<p>4. (4)</p>	<p>206. (4)</p>	<p>2/1.ö. rep. (1)</p>
<p>1. kik. Budapest (5)</p>	<p>2. kik. Székesfehérvár (5)</p>	<p>1.ö. (2)</p>	<p>2.ö. (2)</p>
<p>3. kik. Bányhida (5)</p>	<p>4. kik. Baja (5)</p>	<p>3.ö. (2)</p>	<p>4.ö. (2)</p>
<p>5. kik. Szolnok (5)</p>	<p>6. kik. Debrecen (5)</p>	<p>5.ö. (2)</p>	<p>5.ö. (2)</p>
<p>7. kik. Miskolc (5)</p>	<p>2. lov. Budapest (2)</p>	<p>7.ö. (2)</p>	<p>8.ö. (2)</p>
		<p>9.ö. (2)</p>	<p>9.ö. (2)</p>
		<p>13.ö. (2)</p>	<p>14.ö. (2)</p>
		<p>15.ö. (2)</p>	<p>16.ö. (2)</p>
		<p>19.ö. (2)</p>	<p>20.ö. (2)</p>
		<p>21.ö. (2)</p>	<p>1. lov. (2)</p>

4. sz. hadrend

alkatrészek, eke-tartozékok, benzin-elektromos cséplő- és szántóberendezések.²⁷ Ezek a műszaki csapathoz kerültek, majd 1922-ben a három utászászlóalj állományába, ahol egyesített fényszórószakaszok név alatt összevonták a szerelvényeket.

Mivel csak a folyamór légvédelmi osztálynak volt fényszóró szakasza, a 10 db (5 szakasz) 110 cm-es tábori szerelvény, továbbá az erődfényszóróból és az a 120 cm-es autós fényszóróból képezett vegyes szakasz légvédelmi felhasználását vették tervbe, ezért az 1933 évi szervezési rendelet²⁸ megalakított a Budapest- és a Miskolci Légvédelmi Parancsnokságnál egy-egy 16 M 110 cm-es tábori fényszórókból összeállított szakaszt, ezeken kívül a HM kiadott a folyamór lég-

27 HL HM 83.130/eln. 4.—1920.
28 HL HM 115.000/eln. 1. a.—1933.

védelmi osztálynak és a székesfehérvári miskolci légvédelmi parancsnokhelyettesnek²⁹ 2—2 db fényszórót, bár előbbihez be volt osztva a kísérleti jellegű 30 M gépvontatású szakasz.

A 16 M 110 cm-es szerelvényeket 1916 végén, a háború gyakorlati tapasztalatai alapján szerkesztették, azonban minden kiváló tulajdonságuk ellenére sem voltak alkalmasak légvédelmi feladatra. A haditechnikusok számára új probléma volt egy speciális légvédelmi fényszóró megtervezése, ám a Monarchia összeomlásáig nem került megvalósulásra a számos idevágó terv és ötlet. Mozgató-sukhoz szükséges lovakat a csapattestek nem kaptak, laktanyán kívüli kiképzéshez az ugyanazon helyőrségben állomásozó tábori tüzér vagy fogatolt vonat-alakulattól kellett előfogatot igényelni. A rendelkezésre álló mennyiség is kevés volt, ezért a HM az olasz hadfelszerelési hitel terhére 1936-ban megrendelte az Előd III. hadrendből még hiányzó 7 szakasz anyagát.³⁰

A 37 M 120 cm-es gépkocsizó fényszórót — melyet a világítóállásban terepjáró járművéről a talajra helyeztek — kiadták a fényszóró szakaszoknak, melyek régi anyagukat átengedték a honi rendszernek. Békében az 1—4. légvédelmi tüzérosztálynak egy-egy 37 M szakasza volt, mozgósításkor az 1. és a 2. osztály megalakított egy második szakaszt, sőt a 2. osztály az általa felállítandó 5. osztály számára is kiállított 2 szakaszt. Mivel ily módon a szükséglet 8 szakasz volt, az 1. osztály második szakaszul a 30 M gépvontatású szakaszt kapta meg. A békehadrendből kiváló 16 M anyagot — és a vegyes szakaszt — a honi hadrend hat 5/8 M ágyús ütegéhez osztották be.

Az Országos Légvédelmi Parancsnokság felkészült az egész országra kiterjedő légvédelmi figyelő- és riasztó-szolgálat megszervezésére. Már 1934-ben beállította 250 figyelőőrs, 60 szárnyközpont és 8 kerületi központ első felszerelésének költségeit.³¹ Az 1933. évi szervezési rendelet a fényszóró szakaszokkal egyidejűleg minden osztálynál egy gépkocsizó légvédelmi figyelőszakaszt is rendszeresített, melynek központja egy gépkocsiba épített 32 M tábori rádióállomást kapott a hírszórás céljára; az 5 figyelőőrs mindegyike csupán távbeszélő készülékkel rendelkezett, de tervbe vették 33 M járőr-rádióval történő felszerelésüket. 1935-ben a központ R/7, az őrsök R/6 rádiókat kaptak. Az Előd III. hadrendben mindegyik légvédelmi tüzérosztály számára biztosítva volt a figyelőszakasz anyaga.

Magyarország 1938-ban kimondta fegyverkezési egyenjogúságát és az ún. „Győri program” keretében a légvédelmi tüzérség fejlesztésére megrendelte a Huba I. hadrendhez szükséges 80 db 29 M légvédelmi ágyút és 186 db 36 M légvédelmi gépágyút. Még az Előd III. hadrend volt érvényben, amikor a HM felfüggesztette az 1938. évi békeszervezési rendelet végrehajtását és szeptember 23-án elrendelte³², a légvédelem, továbbá a repülőcsapat és a folyamerők állományának megerősítését és utasította a békealakulatokat, hogy szeptember 26-ig állítsák fel a „Különleges hadrendben” előírt csapatokat. Ez az Előd III. hadrend fedőelnevezése volt: a rendelet továbbra sem használta a „Felriasztás” vagy „Mozgósítás” kifejezést, sőt a létszámemelést azzal leplezte, hogy az légvédelem további kiépítése és a legénység átképzése miatt történik. A magasabb vezetés annyira következetesen alkalmazta a „Különleges hadrend” kifejezést, hogy ebből félreértések is adódtak. Például amikor a Felvidék megszállása

²⁹ HL HM 6397/eln. 3. c.—1934; 1. vdd. 33.812/Eln. III. a.—1935. Az anyagot az 1. vdd. 72.513/Eln. III. a.—1934. sz. rendelet tanúsága szerint csak a következő évben vette át a két alakulat.

³⁰ HL HM 19.284/eln. 3. b.—1937. Ezeket a szerelvényeket a VKF 2519/eln. 1. vkf.—1938 sz. rendelet tanúsága szerint a felsőbb vezetés nem tartotta kielégítőnek és csupán azért vásárolták meg ezeket, mert csak Olaszország volt hajlandó hitelt nyújtani.

³¹ HL VKF 105.684/Eln. VI.—1. 1934.

³² HL HM 42.723/eln. 1. a.—1938.

után a VKF felszólította az I. hadtestparancsnokságot, hogy vonja felelősségre a mulasztókat, akik egyes alakulatoknak nem fizették ki a felriasztásra illetékes pénztárellátmányt, az I. hadtest parancsnoka piros írónnal ráírta az aktára:

„Mert nem volt FR.!”

Életbe lépett az Előd III. hadrend, megtoldva a frissen felállított 2. gépkocsizó dandár számára alakított gépágyús üteggel és a két lovasdandár-üteggé bővített gépágyús szakaszokkal.³³ Mivel a HM elrendelte, hogy az összes alakulat vegye fel „különleges” megnevezését, az 1—5. légvédelmi tüzérosztály a 100-as számrendszerbe került, mely a fővezérségközvetlen csapatokat jelezte. A két önálló gépágyús üteg a 106. és 107. számokat kapta. Mivel most az arab számozású vegyesdandárok római számú hadtestekké bővültek, melyeknek közvetlen alakulatai szintén hadtestük római számát viselték, az 1—7. vegyesdandár kiképző ütegek az I—VII. önálló gépágyús üteg elnevezést kapták. Ugyanígy I., II. és VII. önálló légvédelmi figyelőszakaszoknak nevezték az 1., 2. és 7. gépágyús kiképző ütegek által „M”-alakulatként felálló szakaszokat. A szintén mozgósított honi légvédelmi ágyús ütegek és honi fényszóró szakaszok a 201—206. számokat viselték.

A négy légvédelmi tüzérosztály a mozgósítással egyidejűleg megalakította az 1—4. légvédelmi tüzér pótüteget, a vegyesdandár kiképző ütegek pedig az 1—7. légvédelmi gépágyús pótszakaszokat. A pótalakulatok egyelőre nem rendelkeztek anyaggal. Az előírt hadihadrenddel szemben hiányosságok is előfordultak. Így nem mozgósított a II. önálló gépágyús üteg és a VI. hadtest három gépágyús dandárszakasza közül nem állították fel a 17. és 18. önálló gépágyús szakaszokat. Utóbbi azzal magyarázható, hogy a megszállásban résztvevő VI. hadtest csak a 17. dandárát mozgósította.³⁴

Ily módon az 1938 őszi mozgósítással megszűnt az addig rejtve nyilvántartott hadihadrend és annak valamennyi alakulata nyílt megnevezést vett fel.

³³ HL VKF 3219/eln. 1. vkf.—1938., V. melléklet.

³⁴ HL HM 618/Bbk. 1. a.—1938.